

BULLETIN No 190/2 - 2011

Společnosti přátel historie města Chrastavy

Willi Sitte oslaví devadesáté narozeniny

Na konci února slaví své narozeniny poslední žijící malíř z deseti, kteří se u nás v Chrastavě narodili. Připomeňme si několik zajímavých údajů z jeho životopisu.

Umělec se narodil **28. února 1921** v Chrastavě. Jeho rodný dům dosud stojí v Pobřežní ulici. Jeho **matka byla Češka** a přišla do Chrastavy za prací odkudsi z **Českého ráje**. Otec byl Němec a byl majitelem zahradnictví.

Od matky se naučil mluvit dobře česky a znalost češtiny si uchoval dodnes, i když žije ve městě Halle (u Lipska), kde nemá příliš často možnost si s někým česky pohovořit.

Před několika lety jej naše Společnost přátel historie města Chrastavy pozvala k návštěvě jeho rodného města. Během návštěvy se setkal ve Führichově domě s mnoha našimi obyvateli a byl schopen odpovídat česky na jejich dotazy.

Jako chlapec navštěvoval školu za kostelem. Jeho kreslířský a malířský talent se projevil už v dětství. Ve

30. letech ze zúčastnil v Liberci výtvarného kursu při Severočeském muzeu. Měl ještě pět sourozenců. Velmi si vážil umění zdejšího slavného rodáka Josefa Führicha, ale tématicky se od něho lišil. Zatímco Führich věnoval většinu svých obrazů náboženským motivům, Sitte se dal cestou politicky angažovaného umělce.

Celá Sitteho rodina byla protifašisticky založená. V době, kdy na Liberecku svými projevy rozeštvával česko-německé vztahy Konrád Henlein a zaplněná náměstí (i to chrastavské) tehdy skandovala protičeskoslovenské zrádcovské heslo „Heim ins Reich!“ (Domů do Říše!), jezdili členové Sitteho rodiny do Liberce na protifašistické demonstrace.

Přišel Mnichov, obsazení Chrastavy a 1. září 1939 začala 2. světová válka. Bez ohledu na své protihitlerovské názory musel i osmnáctiletý Willi nastoupit jako německý občan do řad wehrmachtu. Byl poslán nejdříve do Polska, později do Ruska a nakonec byl převelen na italskou frontu. A právě tam ukázal, že

Vlevo – Willi Sitte při návštěvě Chrastavy

Uprostřed – Matka – Češka – Willi Sitteho

Vpravo – logo galerie W. Sitteho

skutečně s fašismem nesouhlasí.

Jen těžko si dnes dokážeme představit, jakou odvahu prokázal, když přeběhl přes linii fronty k italským partyzánům. V očích svých velitelů, ale i mnohých spolubojovníků (a přátel) byl považován za dezertéra a zrádce.

Když válka skončila, zůstal v Itálii a studoval malířství na umělecké škole v Miláně. Teprve v roce 1947 se dobrovolně přestěhoval do válkou zničeného Německa a od té doby žije ve městě Halle. Stal se velmi uznávaným výtvarným umělcem, angažoval se v politickém dění při budování NDR v oblasti kultury. Čtrnáct let zastával vysokou funkci předsedy celostátního Svazu výtvarných umělců. Dodnes je členem komunistické strany. Již v mládí měl blízko k obyčejným pracujícím lidem, proto organizoval kurzy umění pro nadané mladé umělce z dělnických rodin.

Jeho kritici mu později vytýkali, že si svou uměleckou slávu vydobyl přes politiku. Že to nebyla pravda, o tom svědčí to, že i v době NDR se konaly výstavy jeho děl v zahraničí, např. v Itálii či ve Francii.

Jako jediný z deseti chrastavských malířů nezobrazoval ve své tvorbě církevní náměty. K jeho nejzná-

mějším obrazům (velkých rozměrů) patří například **Na Stalingrad nelze zapomenout** nebo **Lidice musí žít**.

(Při osobním rozhovoru mi Willi Sitte vyprávěl, že když před mnoha lety přijel do Prahy jako oficiální představitel umění NDR, ptal se svých českých hostitelů, kde se nachází jeho obraz s tématem „Lidice“. Došlo k velmi trapné situaci, neboť nikdo nebyl schopn obraz najít. Umělce se to natolik dotklo, že se zařekl, že už nikdy do Československa nepřijede. Toto svoje předsevzetí porušil teprve po „sametové revoluci“, kdy jej SPHMCH pozvala, aby do Chrastavy přijel. Navštívil tehdy naše město i se svou manželkou Ingrid.

Při naší návštěvě v Halle daroval našemu městu deset velkých barevných litografií (grafických listů), které jsou již po mnoho let vystaveny v 1. poschodí Führichova rodného domu.

Před několika lety byly umístěny na čelní stěnu městského muzea dvě pamětní desky na počest Willi Sitteho – jedna má český text, druhá německý. Obě tehdy zaplatil Sitteho spolužák z chrastavské měšťanky, pan Adolf Wágner z Machnína (zemřel před dvěma lety).

F. Vydra

Neslýcháno, nevidáno aneb kousek chrastavské historie v muzeu

Od 21. ledna do 20. března 2011 uspořádalo Severočeské muzeum v Liberci zajímavou výstavu s výše uvedeným názvem. Jedná se o v pořadí již třetí představení historických hracích strojů v poměrně krátkém období několika let.

Pořadatelé si tentokrát dali za cíl ukázat na téměř stovce vystavených exponátů různorodost vývoje hracích strojů, a to nejen na území bývalých Čech. Mezi hracími stroji a strojky, automatickými harmonii, polyfony, pianolami různých tvarů a velikostí, vyrobených v Čechách, v Německu a Švýcarsku, najdete i poměrně rozsáhlou expozici prvních gramofonů a fonografů americké proveniencí z přelomu 19. a 20. století. Nejstarší flašinetky a hřebíčkové hrací strojky pocházejí z poloviny 19. století. Některé z hracích skříní, máte možnost i naživo slyšet. Obsluha vám je ráda na požádání spustí či zatočí klikou, aby vás melodie vrátily do doby více než o jedno století zpět.

Neubráníte se pocitu, že dva exponáty, pocházející z chrastavské firmy Riemer a synové, patří opravdu k nejkrásnějším svým uměleckým i řemeslným zpracováním.

V suterénu muzea pak můžete zavítat do stálé expozice těchto strojů, ve vlastnictví Severočeského muzea v Liberci. Liberecké muzeum vydalo i dvě zdařilé publikace – katalogy. U příležitosti výstavy, která proběhla v muzeu v říjnu – prosinci 2007 byl vytištěn krásný katalog „Automatofony“, brožura „Flašinetky a kolovrátky“ spatřila světlo světa ke stejnojmenné výstavě v červnu 2009. Obě zdařilé plnobarevné knižičky formátu A5 lze zakoupit (včetně CD s nahrávkami melodií) v pokladně muzea. Řada vyfocených exponátů pochází z dílen firmy bratří Riemerů z Chrastavy (Kratzau). Šestnáct stran v druhé z publikací je věnována historii této i za oceán proniknuvší chrastavské firmy.

Připravil Ivan Vydra

Ilustrace:

Velký flašinetky fy Gebrüder Riemer Kratzau, konec 19. století

Ohlédnutí za činností SPHMCH v minulém roce

Vážení čtenáři, v lednovém čísle Bulletinu proběhla krátká zpráva o prosincové schůzce SPHMCH. Chtěla bych připomenout akce za uplynulý rok, které jsme pořádali, nebo se jich členové účastnili.

A nyní podrobně. Na začátku roku proběhly v KVK v Liberci dvě velmi zajímavé přednášky – Hamrštejn a Nové instalace na hradech a zámcích v Severočeském kraji. Velmi úspěšný byl zájezd na velikonoční jezdce do Budyšína a okolí pořádaný pro veřejnost.

Pokračovala i naše setkání s polským spolkem historiků v Bogatyni. Setkání se uskutečnilo v dubnu a prohlédli jsme si klášter Marienthal a bývalou elektrárnu Hiršvelde. Dnes je v části technické muzeum. V květnu jsme připravili pro naše polské přátele setkání na Výhledech. Další květnovou akcí byla přednáška pro veřejnost historika p. Milana Svobody Hříšní lidé na panství redernském.

V srpnu postihla naše město katastrofická povodeň, přesto jsme koncem měsíce uskutečnili plánovaný výlet pro veřejnost do Kutné Hory, na zámek Žleby a Kačinu. Následoval již tradiční zájezd na Zahradu Čech do Litoměřic.

V říjnu proběhlo posezení na Vysoké s p. Englem ze společnosti Kratzau Gilde. 27. listopadu se uskutečnilo slavnostní setkání k 20. letům SPHMCH. Byli přítomni přátelé z Jablonného v Podještědí, z Bogatyni, zástupci města i někteří bývalí členové.

Poslední akcí byla v prosinci soutěž pro žáky 4. a 5. tříd ve znalostech historie o našem městě. Tolik k činnosti za uplynulý rok. Domnívám se, že i přesto, že nemáme širokou členskou základnu, bylo akcí v rámci našich možností hodně.

Jaroslava Špaková

Nejnovější archeologické objevy v Libereckém kraji

V KVK v Liberci proběhla přednáška „Nejnovější archeologické objevy v Libereckém kraji“. Přednášel pan Petr Brestovanský-archeolog libereckého muzea.

Představil nejnovější archeologické objevy v Hrádku nad Nisou a ve Frýdlantě. Rekonstruovat se budou i náměstí v Liberci – Malé náměstí, Nerudovo náměstí – rovněž tam proběhne archeologický výzkum.

V Hrádku nad Nisou bylo objeveno několik studen. Jedna z nich je na Horním náměstí a je stará asi 400 let. Je schovaná pod skleněným poklopem a každý si ji může prohlédnout. Velmi zajímavé je to, že Horní náměstí dlouho náměstím nebylo. Vedla tam totiž úvozová cesta. U ní byl svatoanenský sloup z r. 1714, jehož základ se našel. Asi největší senzaci vzbudil nálezy hrádeckého „vampýra“, o kterém toho bylo mnoho napsáno. Jedná se o muže stáří 51 let, měl artrozu, zemřel na jaře, živil se obilovinami, jablky, hruškami a kozím mlékem. I Hrádek se konečně dočká nového muzea v hrázděném domě č. 71 – viz lednový Bulletin.

Další archeologický výzkum proběhl ve Frýdlantě v Čechách. Na náměstí T. G. Masaryka se našel půdorys staré původní renezanční radnice, která stála uprostřed náměstí. Dále velké množství různých fragmentů kachlí, keramických střepů, dřevěného potrubí, dlažby z 18. Století, ale též např. prsteny. Také Frýdlant v Čechách bude mít nové muzeum v prostorách bývalého špitálu – naproti bývalé restauraci Valdštejn.

Přednáška byla doplněna spoustou fotografického materiálu. Pan Brestovanský velmi zaujatě a s velkým zájmem hovořil o průběhu průzkumu. Přednáška byla zpestřena i několika příhodami, které provázely práci na výzkumu.

Přeji mu mnoho úspěchů v jeho další práci, aby mu vydržel elán a nadšení a také velký dík za krásný večer.

Podle přednášky P. Brestovanského zpracovala J. Špaková

Spolupráce s Poláky pokračuje

Na stránkách BULLETINU jsme již několikrát psali o naší spolupráci s polským historickým spolkem BRACHTWO ZIEMI BOGATYŃSKIEJ. Polští přátelé přijedou k nám do Chrastavy ve čtvrtek **19. února 2011**, aby s námi podepsali smlouvu o přeshraniční spolupráci. Podle předpisů na území Trojzemí by totiž byla naděje, že bychom na tuto činnost dostali finanční dotaci, protože vzájemné akce tohoto typu jsou podpořovány.

Chystáme společnou návštěvu Grabštejna a nově zřízeného muzea na hrádeckém náměstí, v Polsku bychom si měli prohlédnout zámek Czocha, měl by se uskutečnit společný výlet na Frýdlantsko a možná také do Podještědí. Aktivním členem spolku BZB je také starosta města Bogatynia (18.000 obyvatel) p. Andrzej Grzmielewicz.

PhDr. František Vydra

O Velikonocích pojedeme opět do Lužice

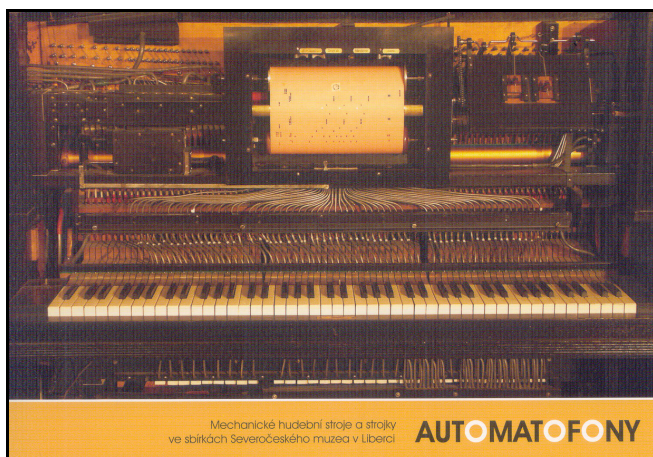
Autobusové zájezdy do Horní Lužice se u nás v Chrastavě staly již po mnoho let tradicí. Také letos se chystáme o **Velikonoční neděli** navštívit Budyšín a několik okolních vesnic, kde stále ještě zaznívá slovanská, češtině podobná řeč a tamní obyvatelé vidí v návštěvnicích z Čech své dobré přátele.

Letošní Velikonoční neděle připadá až na **24. dubna**. Již nyní je o účast na tomto zájezdu velký zájem. Na rozdíl od minulých let jej budeme pořádat spolu s historickým spolkem z Jablonného v Podještědí, s nímž udržuje SPHMCH přátelské styky. To tedy znamená, že pro chrastavské zájemce bude v autobuse (řidičem bude nám dobře známý p. Nemeš z Liberce) k dispozici pouze dvacet míst.

Během zájezdu si účastníci prohlédnou historický střed města Budyšína, navštíví obec Wotrow, Pančicy – Kukow, Chrósčicy, Różant a Ralbicy (hřbitov s bílými kříži). Během zájezdu uvidíme více než tisíc vyzdobených koní se svátečně oděnými jezdci, kteří jedou od vesnice k vesnici a zpěvem oznamují zprávu o zmrtvýchvstání Krista. Cena zájezdu bude 250,-Kč.

F. Vydra

Mechanické hudební stroje a stroky ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci **AUTOMATOFONY**

Tyto dvě publikace vydalo Severočeské muzeum v Liberci, jako katalogy k výstavám, uskutečněným v letech 2007 a 2009. V druhé z nich je obsáhle zachycen vývoj chrastavské firmy Gebrüder Riemer, Kratzau. Obě z nich jsou ještě k dostání v pokladně v SVČ muzeu.

Flašiny & kolovrátky

Hlavní firma Riemer Kratzau – Chrastava, Čechy
Hlavní firma Frana Kalle Seckengrund Mahren – Kratzau, Morava
Domaň Kolovrátky – traktstroje a příslušenství Prochy Leipzig – Lipsko

BULLETIN

Společnosti přátel historie města Chrastavy

No 190 / 2 - 2011

Vydává Společnost přátel historie města Chrastavy
Připravil: F. Vydra, J. Špaková, I. Vydra

Sazba, tisk a distribuce je zajišťována prostřednictvím
Chrastavských listů – zpravodaje MěÚ Chrastava.